

DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.72.095>

УДК 012:82(477):111.Тарнавська

Тетяна Гришина,

<https://orcid.org/0000-0002-3464-3085>,

молодша наукова співробітниця,

відділ науково-бібліографічної інформації,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

(м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: Hryshyna@nbuv.gov.ua

БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАРТИ ТАРНАВСЬКОЇ З ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Мета статті – висвітлення й аналіз бібліографічної діяльності Марти Теодозіївни Тарнавської з дослідження англомовної української літератури, що вийшла за межами України упродовж 1964–2010 рр. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні загальнонаукових методів дослідження (системного підходу, спостереження, опису, порівняння, аналізу і синтезу) та спеціально-наукових методів (історичного підходу, бібліографічного методу), а також книгознавчо-функціонального, аналітико-тематичного, структурно-типологічного методів. **Наукова новизна.** Подано біографічні відомості про М. Тарнавську, систематизовано за хронологією і проаналізовано за змістом її бібліографічні публікації з вивчення англомовної україніки за кордоном, а також зібрано критичні відгуки українсько-американських науковців на зазначені праці. **Висновки.** Понад 20 років М. Тарнавська наполегливо працювала над створенням всеохоплюючої наукової бібліографії українського письменства в англомовних перекладах за рубежом. Бібліографія складається з чотирьох книг: охоплює 369 книг і брошур, 4328 статей і довідок з журналів і збірників, 1207 перекладів поезій, оповідань, драматичних творів та 763 рецензії на книги. Кількість перекладів з української літератури англійською мовою, які вийшли упродовж 1890–1965 рр. і зафіксовані М. Тарнавською у перших двох книгах згаданої бібліографії, поступається кількості матеріалів, систематизованих у третій і четвертій книгах, які включають пізніший період (1966–1989). Тобто, у другій половині ХХ ст. спостерігається більша насиченість англомовної аудиторії за кордоном перекладами з української літератури. У колі наукових інтересів М. Тарнавської – вивчення англомовних джерел, присвячених

персоналіям українських письменників, англومовних перекладів української поезії і прози, публікацій з питань українського літературознавства на сторінках англо-американських журналів і книг тощо. Бібліографічні праці М. Тарнавської дають змогу більш докладно ознайомити англومовного читача з українською художньою літературою та науковими дослідженнями у галузі літератури, сприяють популяризації української літератури у світі, закладають основу для проведення подальших досліджень міжлітературних зв'язків.

Ключові слова: українська діаспора, англومовна україніка, бібліографія українського письменства, англومовні переклади з української літератури, Марта Тарнавська.

Актуальність теми дослідження. Українська діаспора є невід'ємною частиною громадянського суспільства України. Зарубіжні українці відіграють важливу роль у поширенні знань про нашу державу у світі, справляють політичний, соціальний та культурний вплив в інтересах України у країнах перебування. Тож нині зростає інтерес до вивчення діяльності української діаспори, зокрема, у контексті збереження в багатоетнічному оточенні своєї мови, культури, традицій – всього того, що формує національну самобутність та зв'язок з історичною батьківщиною. Важливим завданням є презентація і популяризація в Україні культурних, літературних, мистецьких здобутків зарубіжного українства та інтеграція їх у сучасний соціокультурний простір, відкриття для українського суспільства імен видатних діячів нашої діаспори.

У поданій публікації йде мова про одну з відомих представниць української етнічної спільноти за кордоном – письменницю, перекладачку, літературознавицю, бібліографію – Марту Теодозіївну Тарнавську та її діяльність у сфері дослідження англومовної літератури україніки за кордоном.

Аналіз досліджень і публікацій. Постать М. Тарнавської та її наукові пошуки у царині бібліографування англومовних перекладів з української літератури і критичних праць про українську літературу перебувають у полі дослідницьких інтересів українсько-американських літературознавців і бібліографів. Зокрема, український книгознавець і бібліограф Л. Гольденберг вивчав публікації авторки, в яких бібліографічними засобами висвітлено проблеми перекладу і рецепції української літератури в англومовних країнах, стан і рівень ознайомлення англومовного читача з українською літературою, проблеми відсутності

вичерпної бібліографії англomовних перекладів і праць з української літератури [1]; український перекладач, літературознавець, критик Р. Доценко у своїх публікаціях характеризував поетичну творчість М. Тарнавської, а також фахово проаналізував перші дві частини (1988-го і 1992-го рр.) укладеного авторкою бібліографічного покажчика «Українська література англійською мовою» [3]; українська мовознавиця, перекладачка Р. Зорівчак також приділяла значну увагу вивченню наукової діяльності М. Тарнавської у царині бібліографування англomовної літературної україніки, рецензувала її праці та зазначала, що без фіксації інформації про українське художнє слово і критику неможливе вивчення міжлітературних зв'язків [4; 5; 16]; бібліографічні праці М. Тарнавської про українську літературу англійською мовою отримали критичні відгуки бібліографів, літературознавців за кордоном. Серед них – Б. Винар [10, с. 223], Д. Штогрин [10, с. 231], Ю. Шевельов [10, с. 233–234].

Аналіз наявних матеріалів засвідчує, що поживлене вивчення діяльності Марти Тарнавської у сфері бібліографування англomовної україніки за рубежом здебільшого здійснювалося упродовж 1989 – початку 2000-х років. Тому постає необхідність більш детально висвітлити вже рецензовані англomовні літературознавчі бібліографічні праці авторки та дослідити її напрацювання, здійснені у наступні роки.

Мета статті – висвітлення й аналіз бібліографічної діяльності Марти Теодозіївни Тарнавської з дослідження англomовної української літератури, що вийшла за межами України упродовж 1964–2010 рр.

Виклад основного матеріалу. Багато наших співвітчизників, серед яких значна частина літераторів, через різні обставини потрапили за межі України. Перебуваючи за кордоном, вони невтомно працювали і працюють, духовно збагачуючи світову спільноту, сприяючи розвиткові наукових, культурних і літературних зв'язків з Україною. Поміж них М. Тарнавська – українська письменниця в еміграції, членкиня Наукового товариства імені Шевченка та Української вільної академії наук у Сполучених Штатах Америки (США), Спілки письменників України (з 1994 р.); одна з засновниць та очільниць Бібліотеки при Пластовій станиці у м. Філадельфія, США (1958) (Бібліотека Пласту і Рідної Школи (з 1965 р.)).

М. Тарнавська (у дівочтві Сеньківська) народилася у Львові 15 листопада 1930 р. – померла у м. Філадельфія, штат Пенсильванія, США 26 січня 2021 р. Навчалася у Зборові, Тернополі, містечку Криниця

(Україна) і за кордоном – у Зальцбурзі (Австрія), Берхтесгадені (Німеччина). Одружившись, у 1949 р. виїхала до Сполучених Штатів Америки. Вищу освіту здобувала в Українському вільному університеті (Німеччина, 1951–1953), ступінь бакалавра із соціології та антропології одержала в Університеті Темпл (штат Пенсильванія, США, 1962 р.), ступінь магістра з бібліотекознавства – в Дрексельському університеті (Філадельфія, США), від 1967 р. працювала у Правничому інституті Пенсільванського університету.

Дослідниця відома українцям як авторка поетичних збірок «Хвалю ілюзію» (1972), «Землетрус» (1981); збірки оповідань «Самотнє місце під сонцем» (1991); книг «Євгенія Ярошинська: життя і творчість» (1976), «Ключі до царства» (2001); поетичних перекладів творів О'Генрі, В. Фолкнера, Е. Гемінгвея, К. Менсфілд, Ф. О'Коннора, Дж. Тербера, В. Річ, А. Річ, Е. Дікінсон, А. Ахматової, С. Плат; численних статей та рецензій українською і англійською мовами у журналах; низки бібліографічних праць.

Окремого висвітлення потребує бібліографічна діяльність М. Тарнавської з вивчення англomовної української літератури, яка є результатом копiткої пошукової і творчої роботи науковиці. Це доводить низка англomовних бібліографій, в яких зібрано й зафіксовано інформацію про книги, статті, переклади поезії, прози, драматургії, рецензії й літературознавчі дослідження з української літератури від найдавніших відомих публікацій [2; 6; 7].

З 1964 р. М. Тарнавська розпочинає роботу з бібліографування англomовних перекладів українського художнього слова і критичних матеріалів. Так, у липневому числі журналу «Сучасність» (№7, 1964), на сторінках якого друкувалися літературні твори української діаспори та літературознавчі дослідження, авторкою було опубліковано два бібліографічні списки англomовних джерел, присвячені українським письменникам Івану Франку і Тарасу Шевченку. Бібліографія «Франкіяна англійською мовою» охоплює переклади творів Франка, праці про нього, що з'явилися англійською мовою окремими виданнями, та статті у збірниках і журналах. Бібліографічний список «До шевченкіяна англійською мовою» включає англomовні переклади творів Т. Г. Шевченка та праць про нього. Він вийшов як доповнення до опублікованої в березневому числі цього часопису бібліографії Осипа Кравченюка «Шевченкіяна англійською мовою» [14].

Доробок М. Тарнавської з вивчення перекладів з української літератури та праць про українську літературу англійською мовою відображено в низці бібліографічно-критичних оглядів-досліджень, які побачили світ у наступні роки. Зокрема, огляд «Українська література англійською мовою» вийшов у часописі «Наше життя» (№ 8 і 9, 1975) [10, с. 47]. Публікація «*Ukrainian literature for the American reader*», яку надруковано у літературному кварталнику «*World Literature Today*» (№52, 2 (Spring), 1978), містить загальний огляд української літератури, яка була доступна на той час англomовному читачеві. До статті долучено бібліографічну добірку творів української літератури, рекомендованої для англomовного читача [15]. Пізніше у часописі «Сучасність» (№12, 1981) з'явився перелік зі 78 рекомендованих видань і бібліографічних покажчиків за назвою «Англomовна літературна україніка» [11].

За авторства дослідниці на сторінках журналу «Нове життя» (№3, 1982) вийшов «короткий бібліографічний список важніших англomовних видань Шевченка і про Шевченка від 1868 до 1981 року» під заголовком «*Shevchenko in English: a short bibliographical data sheet*» [10, с. 83].

У 1985 р. М. Тарнавська започаткувала серію щорічних поточних бібліографій, яка охоплювала англomовні видання з української літератури від початку 1980 р. Перша частина серії – «*Ukrainian Literature in English published since 1980. Part 1.*» охоплює 17 книг і 54 переклади белетристики, надрукованої в журналах і збірниках з повним розкриттям змісту (Journal of Ukrainian Studies, №10.2 (Winter), 1985) [10, с. 90]. У другій частині серії поточних бібліографій – «*Ukrainian Literature in English published since 1980. Part 2.*» зібрано відомості про статті з української літератури зі збірників і журналів (Journal of Ukrainian Studies, №11.1 (Summer), 1986) [10, с. 93–94]. Третя із серії – «*Ukrainian Literature in English published since 1980. Part 3.*», охоплює книжки й брошури з повним розкриттям змісту антологій та інших збірок (Journal of Ukrainian Studies, №12.1 (Summer), 1987) [10, с. 96–97]. У 1988 р. виходить друком четверта частина серії поточних англomовних бібліографій – «*Ukrainian Literature in English published since 1980. Part 4.*», в якій зібрано інформацію про статті в журналах і збірниках (Journal of Ukrainian Studies, №13.1 (Summer), 1988) [10, с. 102; 2].

Однак М. Тарнавська мріяла про створення завершеної «всеохопної» бібліографії англomовної літературної україники і плідно працювала на цьому шляху. Її дослідження стану англomовних перекладів з ук-

раїнської літератури і критичних праць про українську літературу англійською мовою стали основою для великого бібліографічного проєкту «*Ukrainian Literature in English*» («Українська література – англійською»). За словами вченої, основним завданням бібліографії було «задокументувати всі англomовні переклади з української літератури і всі англomовні праці про українську літературу ... від найдавніших часів до сьогодення, в різних країнах світу, без уваги на політичну ідеологію і на літературно-мистецьку чи наукову вартість книжок, статей чи перекладів. Отже, це – не рекомендаційний покажчик вибраного, а намагання дати якнайповнішу реєстрацію всіх матеріалів» [12, с. 144].

Так, у 1988 р. з'являється друком перший випуск запланованого бібліографічного проєкту під назвою «*Ukrainian Literature in English: Books and Pamphlets, 1890–1965: an annotated bibliography*» (Едмонтон, 1988. 127 р.). Це був окремий випуск у серії довідників Канадського інституту українських студій при Альбертському університеті (м. Едмонтон) [6; 13]. Випуск охоплює понад 90 книг і брошур, які побачили світ упродовж 1890–1965 рр. У кожному бібліографічному записі розкрито зміст видання та подано анотацію. Допоміжний апарат включає іменно-предметний покажчик. У вступній статті авторка розкриває структуру та методологію праці. Цікавим фактом є те, що вищезгадана бібліографічна праця є другою за чергою публікацією. Як зазначала М. Тарнавська: «Попереднє (прелімінарне) видання надруковане з інтерлініями, великим друком і має деякі нумеровані, але не заповнені текстом сторінки, хоч перебоїв у тексті немає» [10, с. 99].

Першу англomовну рецензію на бібліографічну працю М. Тарнавської опублікувала українська мовознавиця й перекладачка зі Львова Р. Зорівчак у англomовному виданні «*Ukraine*» (№5 (May), 1989) [9, с. 44]. Українською мовою рецензію видруковано у часописі «Всесвіт» (№11, 1989) [5]. Критичний відгук було ілюстровано репродукцією титульної сторінки бібліографічного видання М. Тарнавської. Наступного року у виданні «*Ukraine: A Bibliographic Guide to English Language Publications*» (Englewood, 1990) з'явився англomовний критичний відгук бібліографа і видавця Б. Винара на першу частину бібліографії англomовної літературної україніки, а також інші бібліографічні праці дослідниці про українську літературу (*Ukrainian literature for the American reader* (1978), *Англomовна літературна україніка* (1981), *Ukrainian Literature in English published*

since 1980. Part 1(1985); Part 2 (1986); Part 3 (1987)) [10, с. 223]. Також свій відгук на згадану бібліографічну працю опублікував відомий український бібліограф і літературознавець Л. Гольденберг у часописі «Слово і час» (№8, 1990). У рецензії він наголошував, що: «...більшості радянських дослідників історії української літератури та бібліографів доводиться інколи повторювати пошукову роботу, вже здійснену їхніми зарубіжними колегами. Час, мабуть, покласти край цій псевдоідеологічній відчуженості, включати інформаційний доробок зарубіжних бібліографів-україністів до загального наукового апарату наших дослідників, а може, якщо замислитися про шляхи дальшого розвитку української літературної бібліографії, подумати й про можливості спільного створення певної всеохоплюючої системи інформаційного забезпечення» [1, с. 89].

Після виходу у світ першого випуску бібліографії «*Ukrainian Literature in English: Articles in Journals and Collections, 1840–1965. An annotated bibliography*» на шпальтах газети української діаспори «Свобода» від 7 липня 1989 р. з'явився текст офіційного комюніке Комісії бібліографічного конкурсу при Українському науковому інституті Гарвардського університету про присудження нагороди Ценків, в сумі одна тисяча доларів, М. Тарнавській за її анотовану англomовну бібліографію, а членами Комісії було подано опис ще не надрукованої праці та її оцінку критиками [10, с. 221].

Пізніше М. Тарнавська звернулася з подякою на адресу організацій, які посприяли їй у підготовці і виданні першого випуску бібліографічного проєкту. Серед згаданих організацій були бібліотечні установи та заклади вищої освіти: Бібліотека Ван Пелта Університету Пенсільванії, Бібліотека Вайденера при Гарвардському університеті, Публічна бібліотека Нью-Йорка, Бібліотека Конгресу, Бібліотека Університету Іллінойсу в Урбана-Шампейн, Бібліотека Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі, Бібліотека Робартса при Торонтському університеті, Метрополітен-бібліотека Торонто, Бібліотека Інституту Святого Володимира в Торонто, Бібліотека Пласту і Рідної Школи у Філадельфії та Канадський інститут українських студій при Альбертському університеті в Едмонтоні.

1992 р. побачив світ другий за чергою випуск англomовної бібліографії статей і нотаток про українську літературу в англomовних журналах, збірниках, енциклопедіях – «*Ukrainian Literature in English:*

Articles in Journals and Collections, 1840–1965. An annotated bibliography» (Едмонтон, 1992. 176 р.). До видання включено 791 анотований бібліографічний запис. Науково-довідковий апарат праці включає список бібліографованих журналів і збірників, іменно-предметний та хронологічний показники. Українські назви і прізвища авторка подала в англійській транслітерації. Окремо М. Тарнавська вказала на помилки, допущені у першому випуску: «Перший (пробний) тираж бібліографії [25 примірників] має три технічні друкарські недогляди: 1) вільні білі сторінки між с. 55 і 56 і між с. 151 і 152, та – у зв'язку з цим – невідповідне позначення пагінації від с. 56 до с. 151; 2) додаткове непотрібне повторення запису А564 на с. 97; 3) пропущення хронологічного показника (Chronological index) на сторінці змісту (Table of contents). В тексті, однак, перебоїв немає. В наступних тиражах ці технічні помилки усунуто» [10, с. 111].

На перші два випуски анотованої бібліографії англomовної літературної україніки М. Тарнавської, що були видрукувані у 1988 і 1992 р., вийшло кілька критичних відгуків українсько-американських літературознавців. Зокрема, бібліограф, літературний критик, журналіст, видавець, Д. Штогрин опублікував свої рецензії у кварталнику *«Ukrainian Quarterly»* (№49.1 (Spring), 1993), часописі *«Ethnic Forum: Journal of Studies and Ethnic Bibliography»* (№14.2, 1994) та у серії наукових праць Кентського державного університету (Велика Британія) *«Center for the Study of Ethnic Publication and Cultural Institutiony»* (Kent, 1995, 8 p.) [10, с. 231, 232, 233]. Критичний англomовний відгук на другу бібліографічну книгу опублікував мовознавець, літературний критик, історик української літератури Ю. Шевельов у періодичному виданні *«Slavic Review»* (№54.1 (Spring), 1995) [10, с. 233–234]. Бібліографічна праця *«Ukrainian Literature in English: Articles in Journals and Collections, 1840–1965. An annotated bibliography»* М. Тарнавської була рецензована Р. Зорівчак у виданні *«Slavonik and East European Review»* (№73.4 (October), 1995) [9, с. 56; 16].

У рамках роботи з дослідження англomовної літературної україніки М. Тарнавська здійснює пошук, збирання і бібліографування матеріалів про українських письменників, доступних англійською мовою. Зокрема, у виданні *«Сучасність»* (3–4, 1996) вийшов друком текст доповіді «Максим Рильський і англomовний світ», яка була виголошена авторкою на конференції Наукового товариства ім. Шевченка в Нью-Йорку з нагоди відзначення столітнього ювілею від дня народження

письменника. Публікація містить бібліографічний огляд творів М. Рильського і джерел про нього, що вийшли англійською мовою, а також порівняльний аналіз двох перекладачів Рильського – Гледіс Еванс і Ватсона Кіркконела. Бібліографічні примітки, додані авторкою до праці, вказують на те, що інші українські поети (Тичина, Антонович, Драч, Стус, Костенко) позначені більшою увагою англomовних перекладачів і літературознавців [10, с.126].

У 1999 р. побачила світ третя книга бібліографічної серії «*Ukrainian Literature in English, 1980–1989. An annotated bibliography*» (Edmonton; Toronto, 1999), яка складається з відомостей про 156 окремо виданих книг і брошур, численні статті і довідки про українську літературу, надруковані у збірниках і журналах (1733 записи), 679 позицій перекладів поезій, оповідань, драматичних творів та 295 рецензій на 191 книгу, що були опубліковані упродовж 1980-х років. Як зазначила авторка: «Іменний та предметний покажчики подають також ідентифікації – оригінальні українські заголовки – перекладених літературних текстів» [10, с. 144]. Критичний відгук на третю частину бібліографії під заголовком «Бібліографічна праця, гідна глибокого пошанівку» опублікувала Р. Зорівчак у часописі «Наше життя» (10, 2000) [4; 10, с. 240–241].

У колі наукових інтересів М. Тарнавської було також вивчення англomовних матеріалів про українську літературу, надрукованих у наукових періодичних виданнях закладів вищої освіти за кордоном. У результаті проведених досліджень побачили світ два бібліографічні огляди. Перший – «Українське літературознавство на сторінках англomовних університетських журналів» вийшов у часописі «Сучасність» (№4, 1999). Огляд містить анотації на 105 статей про українську літературу, опублікованих упродовж 1980-х років в університетських англomовних журналах США, Канади, Європи, Австралії і Нової Зеландії. Бібліографією подано стислу характеристику змісту усіх статей і авторські висновки про стан літературознавчої англomовної україніки [10, с. 135–136]. Другий бібліографічний огляд – «Українське літературознавство на сторінках англomовних університетських журналів (1990–1999)» вийшов друком у 2009 р. («Сучасність», №1–2, 2009). Він охоплює 128 статей про українську літературу, опублікованих у двадцяти англomовних журналах [10, с. 187].

На початку 2000-х років М. Тарнавська продовжує наукову роботу з дослідження джерел англomовної літературної україніки за кордоном, друкує низку статей з цієї проблематики, виступає з доповідями щодо досягнень і недоліків англomовних перекладів праць про українську літературу. Серед них: «Українська література англійською мовою» («Свобода». 8 червня 2001) [10, с. 152], «Англomовна літературна україніка на межі тисячоліть» («Сучасність», № 11, 2001) [12].

Літературознавця також активно працює над бібліографуванням англomовних перекладів української поезії і прози. У нью-йоркському журналі *«Ukrainian Literature: a Journal of Translations»* (№1, 2004) друкується бібліографічний список джерел, виданих у 2000–2001 рр., під заголовком *«Ukrainian literature in English: a selected bibliography of translations, 2000–2001»*. До списку увійшло дев'ять книг з повним розкриттям їх змісту. Його продовження – перелік англomовних літературних перекладів за 2001–2005 рр. під назвою *«Ukrainian Literature: a Journal of Translations»* вийшов у другому випуску цього ж журналу (№2, 2007). До нього включено десять джерел [10, с. 172, 180].

Ще одним з напрямів наукових досліджень М. Тарнавської було вивчення та фіксація вибраних статей про українську літературу, надрукованих в англо-американських журналах і книгах від початку 2000 р. У результаті її пошуків у 2009 р. вийшла в світ англomовна анотована бібліографія *«Ukrainian Literature in English: Selected articles in journals and collections published since 2000»* (Ukrainian Quarterly, №1–2 (Spring-Summer); №4 (Winter), 2009). У першому розділі посібника описано 95 статей. Наступний розділ включає 56 позицій [10, с. 189–190].

2010 р. М.Тарнавська друкує четверту книгу із серії анотованих бібліографій англomовної літературної україніки *«Ukrainian Literature in English, 1966–1979. An annotated bibliography»* (Edmonton, 2010). Вона охоплює 122 окремо видані книги й брошури; 1804 статті та довідки про українську літературу, 528 перекладів поезій, оповідань і драматичних творів та 468 рецензій на 310 книг. Всі бібліографічні записи, окрім рецензій, анотовані. Іменний та предметний покажчики містять оригінальні українські заголовки для перекладених літературних творів [6; 10, с. 191].

Повсякчас М. Тарнавська пропагувала думку про створення окремої фундації для англomовних перекладів з української літератури

та англomовного журналу, який було б «всeцiло» присвячено друку творiв i праць з української лiтератури. Вона зазначала, що основним завданням такої фундацiї було б: «промошувати шлях до чужомовного читача. <...> Успiхи в спортi чи колоритнi народнi танцi можуть популяризувати Україну, але тiльки культура й наука, передовсiм лiтература, можуть пiднести в свiтi престиж України, викликати повагу до неї, стимулювати глибше зацiкавлення життям її громадян i поглиблювати порозумiння мiж народами» [12, с. 149–150].

Згiдно з Указом Президента України Вiктора Ющенка вiд 17 сiчня 2008 р. № 33.2008 «Про вiдзначення державними нагородами України громадян iноземних держав», письмeнницю, лiтературознавицю, громадянку США Марту Теодозiївну Тарнавську нагороджено орденом княгинi Ольги III ступеня «За вагомий особистий внесок у популяризацiю iсторичних та сучасних надбавь України у свiтi, формування її позитивного мiжнародного iмiджу...» [8; 10, с. 258]

Висновки. Понад двадцять рокiв М. Тарнавська наполегливо працювала над задумом щодо створення всеохоплюючої наукової бiблiографiї українського письменства в англomовних перекладах за кордоном. Бiблiографiнi вдалося реалiзувати великий проєкт, у якому вона зiбрала i систематизувала значний обсяг iнформацiї про англomовнi переклади творiв української лiтератури та праць про українську лiтературу вiд найдавнiших праць, а саме з 1890 по 1989 рр. Бiблiографiя, що складається з чотирьох книг загалом охоплює: 369 книг i брошур, 4328 статей i довiдок з журналiв i збiрникiв, 1207 перекладiв поезiй, оповiдань, драматичних творiв та 763 рецензiї на книги. Кiлькiсть перекладiв з української лiтератури англiйською мовою, якi вийшли за кордоном упродовж 1890–1965 рр. i зафiксованi М. Тарнавською у перших двох книгах згаданої бiблiографiї, поступається кiлькостi матерiалiв, систематизованих у третiй i четвeртiй книгах, якi включають пiзнiший перiод (1966–1989). Тобто, у другiй половинi ХХ ст. спостерiгається бiльша насиченiсть англomовної аудиторiї за кордоном перекладами з української лiтератури. У колi наукових iнтересiв М. Тарнавської – вивчення англomовних джерел, присвячених персоналiям українських письменникiв, англomовних перекладiв української поезiї i прози, публiкацiй з питань українського лiтературознавства на сторiнках англо-американських журналiв i книг тощо. Авторкою надруковано низку статей з цiєї проблематики,

виголошено доповіді щодо досягнень і недоліків англomовних перекладів праць про українську літературу. М. Тарнавською проведено багаторічну роботу з пошуку, систематизації, введення в науковий обіг величезного обсягу бібліографічної інформації про українське художнє слово за кордоном. Бібліографічні праці вченої дають змогу більш докладно ознайомити англomовного читача з українською художньою літературою та науковими дослідженнями у галузі літератури, вони закладають основу для проведення подальших досліджень міжлітературних зв'язків, сприяють популяризації української літератури у світі.

Список бібліографічних покликань

1. Гольденберг Л. Англomовна україніка в бібліографії. *Слово і час*. 1990. № 8. С. 88–89.
2. Гришина Т. Літературознавча бібліографічна спадщина Марти Тарнавської. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг* : матеріали Міжнародної наукової конференції (Київ, 4–6 жовтня 2022 р.). Київ, 2022. С. 430–432. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1441>
3. Доценко Р. Про англomовну україніку – і не тільки. *Всесвіт*. 1998. № 1. С. 171–175.
4. Зорівчак Р. Бібліографічна праця, гідна глибокого пошанівку. *Наше життя=Our Life*. 2000. Ч. 10. С. 5–6. URL: <https://unwla.org/pdf-publications/our-life-magazine-2000-october-10/page/2/#page/7>
5. Зорівчак Р. Перший науковий бібліографічний покажчик з англomовної літературної україніки. *Всесвіт*. 1989. № 11. С.132–133.
6. Зорівчак Р. Тарнавська Марта. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2024. URL: <https://esu.com.ua/article-882481>
7. Зорівчак Р. Тарнавська Марта. *Шевченківська енциклопедія* : в 6 т. / редкол.: М. Г. Жулинський (голова) [та ін.] ; НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2015. Т. 6. С. 38–39.
8. Про відзначення державними нагородами України громадян іноземних держав : Указ Президента України від 17.01.2008 № 33/2008. *Верховна Рада України* : офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33/2008#Text>
9. Роксолана Зорівчак : Біобібліографічний покажчик. 2004–2011 / уклад.: Г. Домбровська, О. Пилипчук, У. Романюк. Львів, 2011. 368 с. (Українська біобібліографія. Нова серія ; чис. 30 : Біобібліографія вчених університету).

10. Тарнавська М. Автобібліографія, 1930–2010. Київ : Пульсари, 2012. 415 с.
11. Тарнавська М. Англійська літературна українська. *Сучасність*. 1981. № 12. С. 16–33.
12. Тарнавська М. Англійська літературна українська на межі тисячоліть. *Сучасність*. 2001. № 11. С. 144–154.
13. Тарнавська М. Англійська літературна українська: сучасний стан і перспективи розвитку. *Всесвіт*. 1994. № 10. С. 173–182.
14. Тарнавська М. До Шевченківської англійською мовою. Франківська англійською мовою. *Сучасність*. 1964. № 7. С. 111–113. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Suchasnist/1964_N07_43/
15. Tarnawsky M. Ukrainian Literature for the American Reader. *World Literature Today*. 1978. Vol. 52. № 2. P. 235–239. URL: <https://www.jstor.org/stable/i40003881>
16. Zorivchak R. Ukrainian Literature in English: Articles in Journals and Collections, 1840–1965: An Annotated Bibliography M. Tarnawsky. *The Slavonic and East European Review*. 1995. Vol. 73. №. 4. P. 749–751. URL: <https://www.jstor.org/stable/i392109>

References

1. Holdenbergh, L. (1990). English-language Ukrainian literature in the bibliography. *Slovo i Chas*, 8, 88-89. [In Ukrainian].
2. Hryshyna, T. (2022, October 4–6). Literary and bibliographical heritage of Marta Tarnavska. In *Library. Science. Communication. Innovative transformations of resources and services. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 430-432). V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
3. Dotsenko, R. (1998). Pro anhlomovnu ukrainiku – i ne tilky [About English-speaking Ukrainians – and not only]. *Vsesvit*, 1, 171-175. [In Ukrainian].
4. Zorivchak, R. (2000). Bibliografichna pratsia, hidna hlybokoho poshanivku [A bibliographical work worthy of deep respect]. *Nashe Zhyttia*, 10, 5-6. Retrieved from <https://unwla.org/pdf-publications/our-life-magazine-2000-october-10/page/2/#page/7> [In Ukrainian].
5. Zorivchak, R. (1989). Pershyi naukovyi bibliografichnyi pokazhchyk z anhlomovnoi literaturnoi ukrainiky [The first scientific bibliographic index of English-language Ukrainian literature]. *Vsesvit*, 11, 132-133. [In Ukrainian].
6. Zorivchak, R. (2024). Tarnavska Marta [Tarnavska Marta]. In *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. Kyiv, Ukraine: Insytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-882481/> [In Ukrainian].

7. Zorivchak, R. (2015). Tarnavska Marta [Tarnavska Marta]. In *Shevchenkivska Entsyklopediia* (Vols. 1-6) [Shevchenko encyclopedia]. (Vol. 6, pp. 38-39). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

8. Verkhovna Rada Ukrainy (2008). Pro vidznachennia derzhavnymy nahorodamy Ukrainy hromadian inozemnykh derzhav: Ukaz Prezydenta [On awarding state awards of Ukraine to citizens of foreign countries: Decree of the President]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33/2008#Text> [In Ukrainian].

9. Dombrovska, H., & Pylypchuk, O., Romaniuk, U. (Eds.). (2011). *Roksolana Zorivchak: biobibliohrafichni pokazhchyk 2004–2011* [Roksolana Zorivchak: biobibliography show 2004–2011]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].

10. Tarnavska, M. (2012). Avtobibliohrafiia, 1930–2010 [Autobibliography, 1930–2010]. Kyiv, Ukraine: Pulsary. [In Ukrainian].

11. Tarnavska, M. (1981). Anhlomovna literaturna ukrainika [English-speaking literary Ukrainian]. *Suchasnist*, 12, 16-33. [In Ukrainian].

12. Tarnavska, M. (2001). Anhlomovna literaturna ukrainika na mezhi tysiacholit [English-speaking literary Ukrainian on the verge of millennia]. *Suchasnist*, 11, 144-154. [In Ukrainian].

13. Tarnavska, M. (1994). Anhlomovna literaturna ukrainika: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku [English-language literary Ukrainian: current state and prospects for development]. *Vsesvit*, 10, 173-182. [In Ukrainian].

14. Tarnavska, M. (1964). Do shevchenkiiana anhliskoioi movoiu. Frankiiana anhliskoioi movoiu [To Shevchenkiyan in English. Frankian in English]. *Suchasnist*, 7, 111-113. Retrieved from https://chtyvo.org.ua/authors/Suchasnist/1964_N07_43/ [In Ukrainian].

15. Tarnavska, M. (1978). Ukrainian Literature for the American Reader. *World Literature Today*, 52(2), 235-239. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/i40003881> [In English].

16. Zorivchak, R. (1995). Ukrainian Literature in English: Articles in Journals and Collections, 1840–1965: An Annotated Bibliography M. Tarnawsky. *The Slavonic and East European Review*, 73(4), 749-751. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/i392109> [In English].

Tetiana Hryshyna,

<https://orcid.org/0000-0002-3464-3085>,

Junior Research Associate,

Department of Scientific and Bibliographic Information,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

3, Holosiivskyi ave., Kyiv, 03039, Ukraine

e-mail: Hryshyna@nbuv.gov.ua

**BIBLIOGRAPHIC ACTIVITY OF MARTA TARNAVSKA
IN THE RESEARCH OF ENGLISH-LANGUAGE
UKRAINIAN LITERATURE**

The purpose of the article is to highlight and analyze the bibliographic activity of Marta Teodoziivna Tarnavska in the study of English-language, which was published outside of Ukraine during 1964–2010. **The research methodology** consists in the application of general scientific research methods (systemic approach, observation, description, comparison, analysis and synthesis) and special scientific methods (historical approach, bibliographic method, bibliographic-functional, analytical-thematic, structural-typological methods). **Scientific novelty.** Biographical information about M. Tarnavska is presented, her bibliographic works and publications on the study of English-language translations from Ukrainian literature abroad were systematized by chronology and analyzed by content, as well as critical reviews of Ukrainian-American scientists on the presented works, were collected. **Conclusions.** For more than twenty years, Marta Tarnavska worked hard on the idea of creating a comprehensive scientific bibliography of Ukrainian literature in English translations abroad. From the oldest works at 1890 before works 1989. The bibliography consists of four books, in total: 369 books and brochures, 4,328 articles and references from magazines and anthologies, 1,207 translations of poetry, short stories, dramatic works, and 763 book reviews. The number of translations from Ukrainian literature into English, published during 1890–1965 and recorded by Tarnavska in books one and two of the mentioned bibliography, was small compared to the number of materials systematized in the third and fourth books, for 1966–1989. Thus, in the second half of the 20th century there is a greater saturation of the English-speaking audience abroad with translations from Ukrainian literature. Marta Tarnavska carried out a long-term study, systematization and introduction into scientific circulation of a huge volume of bibliographic information about the Ukrainian literature abroad. Tarnavska's bibliographic works allow the English-speaking reader to become more familiar with Ukrainian fiction and scientific research in the field of literature, lay the groundwork for further research on inter-literary connections, and contribute to the popularization of Ukrainian literature in the world.

Keywords: ukrainian diaspora, bibliography, english translations from Ukrainian literature, Marta Tarnavska.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2024 р.